

Ampt Epe

Nr 136 – oktober 2001

REDACTIE: Th. te Riele-ter Laak, Dorpsstraat 12, 8171 BP Vaassen,
telefoon (0578) 56 06 54

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'

'AMPT EPE' HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich onder meer tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente Epe

Lidmaatschap f 25,00 per jaar

Bestuur:

Voorzitter:	J.C. Kreffer Le Chevalierlaan 3, 8162 PD Epe Telefoon (0578) 68 83 05
Secretaresse:	Th. te Riele-ter Laak Dorpsstraat 12 – 8171 BP Vaassen Telefoon (0578) 56 06 54
Penningmeester:	M.L. Endendijk Molenpad 1, 8162 ZH Epe Telefoon (0578) 61 30 78
Leden:	W. van Putten E. de Jonge H. Bouwman

Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester 'Ampt Epe'
I.S.S.N. nr 1383-2026

Ampt Epe veertig jaar

In het Veluws Nieuws van 17 oktober 1961 kwam ik het volgende artikel tegen: „Historische Vereniging opgericht”.

„Zoals we destijds hebben gemeld, heeft in juni een bijeenkomst plaats gehad van enige personen, die zich interesseren voor de geschiedenis van Epe, in de ruimste zin van het woord. Toen daar bij bleek, dat er op dit gebied veel meer liefhebberij leeft dan men zou vermoeden, oordeelde men het nuttig deze uiteenlopende activiteiten te bundelen, teneinde door samenwerking tot betere resultaten te komen. Men besloot in principe tot oprichting van een vereniging en liet de uitwerking van dat plan rusten tot het najaar, dat zich hiertoe beter leent.

J.l. vrijdag is een nieuwe vergadering gehouden, waarin definitief tot de oprichting is besloten, de statuten zijn vastgesteld en een bestuur werd gekozen.

Doel van de vereniging is het behoud van alles wat uit historisch oogpunt van belang kan worden geacht, alsmede de handhaving en herbeleving van overgeleverd cultuurbezit, een en ander voor zover het betrekking heeft op de gemeente Epe (dus niet alleen het dorp) en haar naaste omgeving.

De vereniging heeft mede ten doel de instandhouding en bevordering van natuur- en landschapsschoon en het opwekken en versterken van de belangstelling voor de schoonheid en de geschiedenis van de gemeente. Over de keuze van de naam wil men zich nog nader beraden.

De contributie bedraagt f 5,- per jaar en verder kunnen belangstellenden als donateurs een jaarlijkse bijdrage doen.

Als bestuur werden gekozen G.S. van Lohuizen, voorzitter (Beekstraat 22, tel. 2221), G.P. ter Braak, secretaris (Stationsstraat 27, tel. 2468) en T. Schuurman, penningmeester (Willem Tellstraat 8), die reeds het voorlopig bestuur vormden.

De vereniging heeft nu 18 leden, onder wie zelfs één buiten de gemeente. Onderwerpen die hun belangstelling hebben zijn: archeologie, grafheuvels, celtic fields, geologie, kerk, Tongeren e.a. buurtschappen, oude boerderijen en huizen, levensbomen en andere versieringen; plaats-, veld-, akker-, straat- en boerderijnamen; beken en watermolens; ansichtkaarten, foto's en tekeningen van Epe; gilden, vicarieën e.d.; familie- en stamboomonderzoek; maquettes van dorp of afzonderlijke objecten; publicaties van en over Epe; kunst.

Wij willen niet nalaten bij de oprichting van deze nieuwe vereniging ook de aandacht te vragen van een ieder, die haar op een van deze gebieden iets kan verschaffen of die weet dat anderen dat kunnen. Het spreekt vanzelf dat hun medewerking zeer welkom zal zijn”.

Bovenstaand verhaal geldt voor deze nieuwe eeuw, veertig jaar, nu boven de 300 leden, 3 voorzitters, 4 secretarissen en 4 penningmeesters verder, nog net zo.

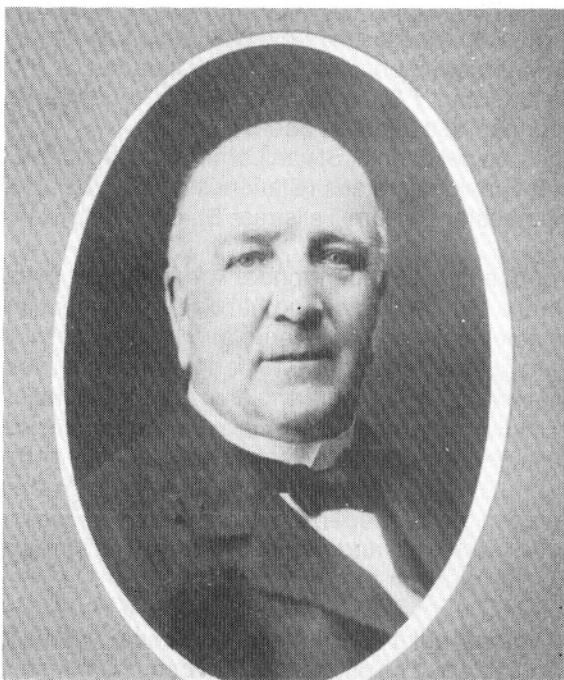
D. te Riele.

De achtergronden en het ontstaan van de Doleantie te Epe (slot)

naar een studie van drs C. van der Wal voor Ampt Epe
bewerkt door J.C. Kreffer

Op 25 november 1888 was de Gereformeerde Gemeente in Epe tot stand gekomen; in Epe, maar ook elders in het land, aanvankelijk een kerk van „kleine luyden”.

Vandaar dat de naam van L(ambertus) Scholten opvalt als diaken: hij was bakker, woonde in het dorp en vervulde bovendien de functie van wethouder. Later zou hij ook lid worden van de provinciale staten van Gelderland voor de Anti-Revolutionaire Partij. Scholten had zich al snel bij de drie briefschrijvers van 24 augustus 1888 aangesloten en de correspondentie van zijn hand uit deze beginperiode wijst er op, dat hij een belangrijke kracht was voor de Doleantie in Epe. Zijn openlijke stellingname was, gezien zijn positie, gedurfd. Het zal hem ongetwijfeld klanten hebben gekost, maar moet wijfelaars hebben bemoedigd om de Doleantie te volgen.

Ds J.A. Prins.

Ds. Worst had op 26 augustus zijn afscheidsdienst gehouden en was naar de gemeente Oirschot vertrokken. Zijn opvolger ds. J.A. Prins deed op 2 december 1888 zijn intrede. Hij was eveneens een vrijzinnige predikant die had gestudeerd in Leiden, waar zijn vader deel uitmaakte van het gezelschap „moderne” hoogleraren. Het is opvallend dat met de komst van Prins plotseling weer actie valt waar te nemen van de kant van de Grote Kerk. Op 6 december 1888 schrijft hij in zijn functie van voorzitter van de kerkenraad een brief aan de burgemeester waarin hij hem verzoekt om „...eenige inlichtingen te geven over die „Nederduitsch Gereformeerde Kerk” te dezen plaatse, van wiens bestaan in den kerkeraad der Hervormde Gemeente alhier officieel niets bekend is”.

De burgemeester antwoordt dat hem inderdaad een „...officiële mededeeling is gedaan, dat namelijk alhier eenige van de kerke van 1816 hebben afgescheiden en zich tot eene Nederduitsch Gereformeerde Kerk hebben geconstitueerd...”. Hij sluit een afschrift in van de algemene Synodale Commissie der Nederlandse Hervormde Kerk waarin wordt bevestigd dat op 25 november 1888 een Gereformeerde Kerk in Epe tot stand kwam.

De Hervormde kerkenraad besluit nu een kerkrechtelijke procedure te starten en schrijft op 12 december 1888 aan C.D. Bouwman, E. Kasteel, L. Scholten en H. Rozendal dat „...gij als lidmaat der Ned. Herv. Kerk u schuldig maakt aan versterking van orde en rust, door in woord en daad alle kracht en geldigheid te ontzeggen aan de wettige bepalingen der Ned. Herv. Kerk waartoe gij behoort, wenscht naar Artt. 4 al.7 en 8 v/h Regl. v. Kerk. Opz. en Tucht u over een en ander te horen...”

De kerkenraad verlangt dat de vier mannen zullen verschijnen voor een commissie, bestaande uit een aantal kerkenraadsleden, die de afvalligen op 18 december zal horen. Voor ieder is een kwartier uitgetrokken: Bouwman zal om zes uur worden gehoord, Rozendal om kwart over zes, Kasteel om half zeven en Scholten om kwart voor zeven.

Op 17 december schrijven de gedaagden aan „den zich noemende Kerkeraad der Ned. Herv. Gemeente te Epe, ...dat zij aan uw verzoek om op den 18 December 1888 voor eene commissie uit uwe vergadering te verschijnen niet kunnen voldoen, daar zij UEd. niet meer als Kerkeraad dezer gemeente kunnen noch mogen erkennen, daar hij in eene missieve aan Jan Rozendal c.s. dd. 3 September 1888 heeft getoond, dat hij als ambtsdrager der kerk van onzen Heere Jezus Christus, de Kerk te dezer plaatse niet wenscht te leiden naar den eisch van Gods heilig en dierbaar Woord”.

De volgende stap is dat de Hervormde kerkenraad tijdens een vergadering op 20 december de „vier” schorst totdat er een kerkrechtelijke uitspraak is gedaan. Uit alles blijkt dat het vooral ds. Prins is geweest die de initiatieven heeft geleid tegen de grondleggers van de Gereformeerde Kerk te Epe. Tijdens de kerkenraadsvergadering van 10 december wijst hij er verwijtend op,

„...hoe de meer en meer gebruikelijke weg is, die de zoogenaamde doleerenden overal en ook hier hebben ingeslagen...”.

Tijdens deze vergadering stelt hij voor om “in het belang” van de Nederlandse Hervormde Gemeente artikel 8 van het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht toe te passen.

Dit leidt er toe dat de lidmaten C.D. Bouwman, H. Rozendal Jzn., L. Scholten en E. Kasteel Hz. te Epe schuldig worden geoordeeld „aan het plegen van handelingen in openbaren strijd met den geest en de beginselen van de belijdenis der Herv. Kerk, aan verstoring van orde en rust en aan verzuim en vergrijp in hunne betrekking van lidmaten der Ned. Herv. Kerk te dezen plaatse;

verklaart hen vervallen van de bevoegdheid tot het uitoefenen van kerkelijke bedieningen en ambten voor onbepaalde tijd en ontzet hen van het lidmaatschap der Ned. Hervormde Kerk...”.

Een afschrift van dit definitieve besluit van de kerkenraad (het hierboven geciteerde is slechts een fragment uit het vijf vellen tellende eindoordeel) is op 10 januari 1889 gezonden aan het Classicaal Bestuur te Harderwijk en aan de burgemeester van Epe.

Aan de vier betrokkenen is een samenvatting verzonden.

De eerste jaren van de Gereformeerde Kerk moeten moeizaam zijn verlopen. Geelkerken wijst op het „...veelvuldig onderling gekrakeel” en „...die slapheid en ziekelijkheid en traagheid van geestelijk leven”.

De emotionele sfeer van die dagen zorgde ervoor dat men weinig begrip kon opbrengen voor de „andere richting”. Vaak werd dit nog versterkt door de krasse taal die werd gesproken door de voormannen van de verschillende stromingen. Geelkerken noemt in 1913 de Nederlandse Hervormde Kerk ten tijde van de Doleantie:

„...onherkenbaar misvormd en schier wanhopig gezonken...”. In een herdenkingstoespraak ter gelegenheid van zijn veertigjarig predikantschap (1894) spreekt ds. Worst over het onbegrip dat hij heeft ondervonden: „Wij zijn wel eens mismoedig en zitten weenend neer, als wij bemerken, dat men ons zoo verkeerd heeft begrepen...”.

Bij zijn afscheid in 1917 waarschuwt ds. Prins de Hervormde gemeente voor de rechtzinnigen: „Laat u niet door allerlei wind van leering meevoeren, onder welke „vrome” woorden zij tot u mochten komen”. Aan het eind van zijn toespraak drukt hij de gemeente nog eens op het hart: „Houd hoog als uwe voorouders, de heilige beginselen van gewetensvrijheid en geloof. Waar de geest des Heeren is, daar is vrijheid. Blijf hiervan getuigen. 't Is een dure plicht – in volle verdraagzaamheid tegenover anders – denkenden – te midden der steile rechtzinnigheid rondom in andere gemeenten en bij uitingen van bittere onverdraagzaamheid tegenover ons, vrijzinnigen, waarvan ik getuige was”.

Een eeuw later kunnen we gelukkig zeggen dat die scherpe tegenstellingen niet meer bestaan. De ontwikkelingen die volgden zullen in de volgende aflevering worden beschreven door de heer A. Vreugdenhil.

Gebruikte bron

J.G. Geelkerken, Ter Gedachtenis; een drietal predikatiën, Epe 1915.

„Oene in 1898 nog geen telefoon”

Begin 1898 richten enige „belangstellende” inwoners van Oene, waaronder H.C. Heering, zich met een adres tot de gemeenteraad met het verzoek tot het verkrijgen van een „telefoonaanleg” tussen Epe en Oene, zulks in verband met de instelling van een huippostkantoor te Oene.

In zijn vergadering van 11 maart 1899 behandelt de Raad dit verzoek. B&W stellen voor het in te willigen en f 50,- per jaar beschikbaar te stellen als bijdrage in de bezoldiging van de brievenaarder, voor zijn bemoeiingen met de telefoonverbinding. De burgemeester zegt „*dat den laatsten tijd wel eens gezegd is dat Oene achter wordt gezet bij de andere deelen der Gemeente en ofschoon dat nimmer tijdens zijn beheer is geschied, moet hij wel erkennen dat Oene nimmer dat directe voordeel heeft gehad van de locaal-spoorweg, welk voordeel de andere dorpen wel hebben gehad*”. Twee leden, de heren Brouwer en Wagenaar (uit Vaassen) maken bezwaar omdat ze vinden dat het hier geen algemeen belang betreft, maar het belang van enkele particulieren. Volgens de heer Rauwenhoff (woonachtig in het buitengebied) is dit geen argument, het dorp is 's avonds ook verlicht, daar hebben de buitengebied-bewoners niets aan, hoewel ze er wel aan meebetalen!

Het voorstel wordt met 12 tegen 2 stemmen aangenomen.

B&W schrijven aan de Dir. Gen. der Posterijen dat zij jaarlijks f 50,- uit de gemeentelijke kas beschikbaar willen stellen, „hoe weinig gunstig de staat der geldmiddelen ook zij”.

Het antwoord van de Posterijen is een verrassing.

Er blijkt in 1897 een wet te zijn gekomen die voorschrijft dat:

- a. de gemeente het onderhoud en een lokaliteit levert voor die dienst;
- b. dat de gemeente een kantoorhouder aanwijst en diens bezoldiging voor rekening van de gemeente is.

De reactie van de Raad is niet verrassend: zoveel geld heeft men er niet voor over en de adressanten uit Oene worden dienovereenkomstig bericht.

Wanneer Oene naderhand toch op het telefoonnet is aangesloten is mij niet bekend, maar in de telefoongids voor Nederland van 1915 (één boek voor heel Nederland), staat Oene al wel vermeld.

Naast het Rijkstelegraafkantoor zijn er twee aansluitingen: No. 1 K. Broekhuizen, Dir. Boterfabr. en... No. 2 H.C. Heering, Winkelier!

Bertus van den Bremen.

Beste kinderen 6

Het voorjaar van 1908 glijdt voorbij, ook in het meestershuis. Wel gaat alles zijn gewone gang, doch meesters gezondheid begint minder te worden.

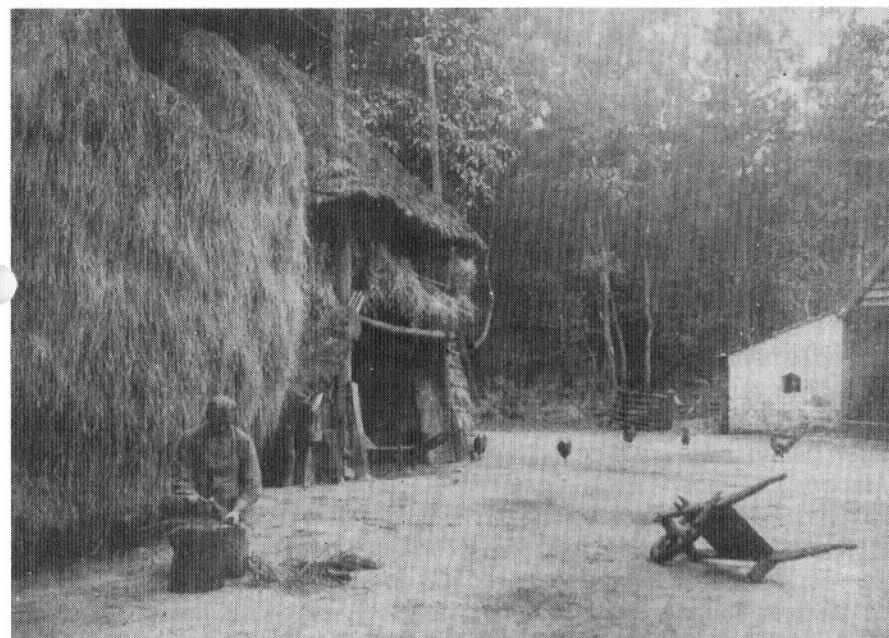
Arend Huisman, die de kamer bij Van Bremen bewoont, onderhoudt al een tijd de moestuin, Jannetje Veenbergen helpt met het „maandagse wasschen” en op 21 mei verzucht meester dat de grote voorjaars schoonmaak los gebarsten is:

„Moeder is druk deze week Maandag heeft ze Jannetje gehad om te wasschen en nu zit alles netjes in de kast. Vanmiddag komt Jannetje weer om de zolders af te nemen enz. enz. Kamer, keuken en achter moeten nog een beurt hebben en dan is 't schoonmaken gelukkig ook gebeurd. Wat hebben we mooi weer gehad en wat groeide alles! Maar nu was 't gisteren avond en van morgen weer zo fijn koud dat ik bang was voor vriezen. 'k Heb er echter nog niets van kunnen bespeuren. — Anders is in Tongeren alles bij 't oude, alles goed. — voor 14 dagen had ik mij zeker wel wat veel ingespannen en werd toen een poosje wat kortademig; maar 't knapte heel gauw weer op. Zooals ge denken kunt, maakte Moeder zich toen dadelijk erg bezorgd, waardoor zij wel wat zenuwachtig werd; Nu hebben we sedert Maandagmorgen Arend weer aan 't werk, zoodat we volstrekt geen reden tot klagen hebben.”

De volgende brief wordt weer bij de mand in gestopt „want” zoals meester schrijft:

„'t gaat voor 't zelfde geld mee. Moeder was nog bezig aan Johans broeken en zie daar; nu ontvangt ge dan alles, broeken en brief tegelijk in 't geheel 3 broeken, 2 boezelaars voor Dientje en een paar kousen. Moeder heeft van de broek van Heuvel nog een mooi stukje overgehouden en zou nu wel gaarne weten, of zij het hier bewaren moet om er later wat van te maken. 't Gaat ons beiden heel goed tegenwoordig, er is zo niets apart, wat ons bijzonder hindert. Oude Reinder v. Westerveld is den laatsten tijd achteruit gegaan, 't schijnt dat hij de zomer niet door komt. Zondag was Willem Jan nog even bij ons en vertelde ons, dat Leida en de kleine Willem ook niet best in orde waren. Nu vertelde Anna vandaag op school, dat het nog niet beter was. Misschien gaat een van ons beiden morgen wel even op 't Ruwe veen kijken. Schrijf ons nu maar gauw een langen brief want Moeder zou gaarne van u weten: of ze de broeken voor Dina juist zoo groot kan knippen als 't gestuurde model, of de zoom er onderaan zoo breed moet zijn. Als ge hebt omgeslagen en tot onderaan dicht, of aan den boord bovenaan bandjes moeten of knoop en knoopsgat, en waar dan 't knoopsgat, aan den voor of achterbroek; en wat met dat stukje keper (broekspijp) moet gebeuren en wat met het oude jakje. En nu

over 't breiwerk; Asjeblieft niet lang hiermee wachten, want Moeder kan en wil er gaarne spoedig aan beginnen”.

Opa Jonker op het Ruwe veen.

We kunnen ons afvragen, waar Vrouw Wesseldijk de tijd toch vandaan haalt, want ze zal warempel ook nog wel wat anders te doen hebben. Doch de welbekende kousen, flanneltjes en boezelaars blijven hun weg vinden naar het gezin in Borculo. En meester blijft zijn kinderen trouw op de hoogte houden wat betreft alle wederwaardigheden die in de buurschap en bij „de familie” plaats vinden:

„'t Gaat met ons beiden tegenwoordig goed. Midden in de week was ons de hitte wel fel genoeg; Moeder was er Donderdag dan ook half misselijk van, maar ik heb er niet van geweten; maar nu heeft 't vanmorgen flink geregend, waarvan alles weer is opgefleurd en 't schijnt dat er nog meer komen zal. 't Is mij nu anders al weer koud genoeg. Gisteren (5 juni) was hier oudergewoonte geen school, en toen zijn we samen naar Epe geweest; gistermiddag samen met Tiemen Brummel Dz. er heen gereden, gisteravond per Hartog terug. G.S. van Lohuizen ligt nu sedert 12 dagen in 't ziekenhuis. Vrouw van Lohuizen en de kinderen waren niets apart gedrukt en vol moed op herstel, maar ik vind de kwaal toch niet mooi. — Oude Mevrouw is in de loop dezer week weer in

Tongeren en Mijnh. Charles weer op West Raven gekomen en waarschijnlijk de volgende week nog Mijnh. Nicolaas en dan is 't er voorloopig. Ebje is de vorige week weer sukkelend geweest, doch nu weer in haar gewone doen. Overigens is in Tongeren alles bij het oude; ook met ouden R. van Westerveld blijft het zoo'n beetje 't zelfde."

De zomer van 1908 is onbestendig en de beide oude mensen moeten het bed nog wel eens uit vanwege het onweer. In de nacht van 17 juni neemt meester de pen ter hand om een flinke brief te schrijven, want Moeder Wesseldijk heeft weer het een en ander klaar, dat nodig verstuurd moet worden:

„'t Is Woensdagmorgen. half twee; we zijn zoo even opgestaan om het onweder en daar dit nog wel een poosje kan aanhouden, maak ik maar een begin aan een brief voor u. Ik hoop dan van morgen vroeg een pakje voor u gereed te hebben om 't met den marktwagen te kunnen wegsturen, dan krijgt ge 't allicht vandaag nog 's morgens 6 uur. We zijn vannacht maar een uurtje op geweest; 't onweer trok meest voorbij maar we hebben toch een ferme bui regen gehad, alles staat er frisch bij."

„Met ons kuikengebroed is 't ook best gegaan, we hebben bij 2 kloeken 22 kuikens. G.S. v. Lohuizen is weer thuis uit het ziekenhuis; de pleegzuster komt echter twee keer per dag, naar we gehoord hebben. Mevrouw is de laatste tijd weer meer sukkelend dan gewoonlijk en Ebje was toch de laatste dagen wat vlugger. Moeder is Dinsdag-namiddag nog bij haar geweest en R. van Westerveld kuierde gisteren 't land weer rond, 'k heb hem zelf gezien."

„Westervelds plaatse" aan het Van Manenspad.

In de maand daarop, we schrijven 13 juli 1908, verteld meester in zijn brief

„Er is op 't oogenblik groot nieuws in Tongeren. Onze buurvrouw Neeltje gaat weer trouwen, en wel met Jan v. Westerveld Jakobszoon uit Schaveren, een jonkman van plusminus 40 jaar en neef van haar zusters man, Jan, van Thijmen v. Westerveld. Dat zal met Augustus al gebeuren, en nu is op 't oogenblik de groote vraag aan de orde; wie zou weer op de Kalverkamp komen? Er zijn liefhebbers genoeg; R v. Westerveld Jr, Harm Veenbergen, Evert Slijkhuis enz, enz.; en naar ik zo hoor, zal een van deze drie wel pachter worden, met het oog op 't's zomers voor koetsier spelen op de Korrenberg. Nu, we zullen maar afwachten."

Neeltje Jonker was getrouwd met Hendrikus Brummel Dzn. Ze waren de eerste bewoners van het huisje aan de Koeweg, door Wesseldijk nog „de Kalverkamp" genoemd. Op de kaart van Tongeren zien we dat het land er achter nog steeds deze naam draagt. Hendrikus was koetsier op de Korrenberg. Na zijn dood in 1904 bleef Neeltje met haar kleine zoon op het plaatsje wonen, totdat ze vertrokken naar Schaveren.

„Overigens is 't in Tongeren alles bij 't oude, behalve dat het nu in de heerenhuizen overal vol is: al de families zijn er; V.d. Feltz met gezin bij de Oude mevrouw.

V.d. Vlugt en W. Rauwenhoff beiden met gezin samen op de Korrenberg en gedeeltelijk op 't oude huis slapen, —Driesje v. Westerveld zou op den Korrenberg noodhulpkeukenmeid zijn van zomer; ze was er al, doch is plotseling thuisgehaald op de Pollen, haar zuster Janna had iets aan de oogen, dit is erger geworden en nu is ze naar Utrecht gestuurd, waar ze geruimen tijd zal moeten blijven. En daarom moest Driesje nu tehuis komen voor de huishouding en de kinderen. Ze moeten zich nu op den Korrenberg maar zien te behelpen; daar heb ik zoo 'n groot beklag niet mee. We hooren nu zeker wel spoedig van U, wanneer ge samen komt. Onze aardappels en groenten staan allemaal best; En als de vogels ze er niet afstelen, zullen we wat bessen voor 'de vente' (verzamelnaam voor zowel jongens als meisjes) aan de struiken laten zitten."

Op 2 augustus 1908 is er het jaarlijks wekerende schoolfeest en dan is het tevens 40 jaar geleden dat Wesseldijk aan zijn meesterschap op Tongeren begon. De plaatselijke krant zou graag een uitvoerig artikel wijden aan de feestelijkheden rondom het jubileum van de meester, maar ziet er van af daar „het karakter van den jubilaris afkerig is van timmeren aan den weg'. En zo verschijnt op 8 augustus een kort verslag van de feestelijkheden welke uitdrukking geven van „ondubbelzinnige blijken van hoogachting en vriendschap voor hun beminden meester, zowel van de kant der leerlingen en oud-

Meester Wesseldijk.

leerlingen als van den familie' om te besluiten; ,hoewel node, moeten wij ons dus tot bovenstaande beperken. Alleen mag nog vermeld, dat ook buiten den kring van Tongeren de jubilaris talrijke bewijzen van sympathie ten deel vielen en de Eper Harmonie hem 's avonds een serenade bracht'.

Meester zelf schrijft er met geen enkel woord over en gaat gewoon over tot de orde van de dag. De – al dan niet florissante – gezondheid van „de Oude Mevrouw en Ebje” blijven in een adem genoemd, kousen en flanelletjes vinden hun weg nog immer naar de Achterhoek en ook de bezoeken aan en van „vrienden en bekenden” blijven vermeld.

Begin september, gebeurt er iets, dat de gemoederen in het meestershuis danig bezig houdt. Er komt in Borculo een huis te koop en daar meester en zijn vrouw er al een tijd over denken, om na meesters pensionering, terug te gaan naar hun beider geboortestreek, is nu het ogenblik gekomen om vast omliggende plannen te maken. Ze zijn er wel wat confuus van:

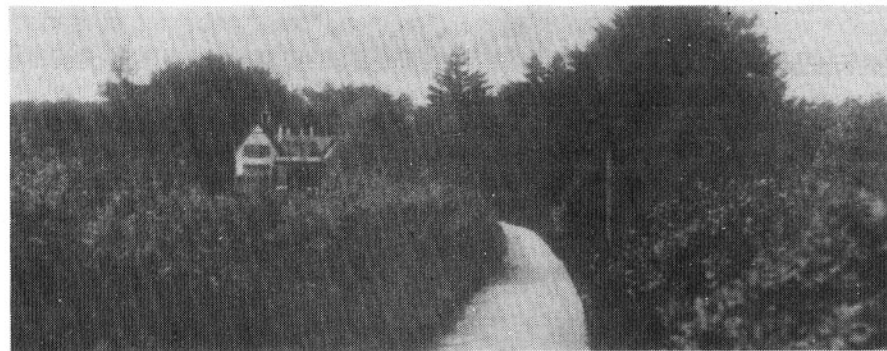
„Dat ik U zoo spoedig na de vorige brief schrijf zit 'm enkel in Elzas en ik zou gaarne, dat ge 't geheel voor u beiden alleen houdt! We hebben in de Larensche Courant gezien, dat de heele massa ingezet is op slechts 1703 gl. Nu moeten de gebouwen toch al bitter slecht zijn, of 't is toch spotgoedkoop, zelfs al loopt het nog 4 a 500 gl hooger. Om nu maar zoo order te geven om te koopen, zonder dat we er wat van gezien hebben, dat kunnen we toch ook niet doen. Daarom willen we Vrijdagavond, met den laatsten trein naar u toekomen —

Wat een ruw weer! — ik hoop maar dat 't beter wordt”.

Meester en zijn vrouw zijn zo van slag, dat verjaardag van de oudste kleinzoon deze keer haast vergeten wordt, maar met een briefje wordt het snel weer wordt goed gemaakt:

„Daar ben je me toch gisteren jarig geweest en hebt niet eens een brief van Grootvader en Grootmoeder gehad; 't is me wat, niet waar!? Van morgen tusschen 5 uur en half 6 waren we beiden wakker en toen zei Grootmoeder op eens; o foei, nu is Johan gisteren jarig geweest en we hebben er in 't geheel niet aan gedacht hem te schrijven! — Oude mensen worden wat vergeetachtig, en we zijn deze week zo druk geweest in de aardappels. Zul je goed oppassen en je best doen net als het vorige jaar. Want zie, alleen daardoor kun je een flinke jongen worden, vooruit komen in de wereld en daarin iets van beteekenis worden. En hoe vind je het, dat we nu misschien, als we tijd van leven mogen hebben, bij u in Borculo komen wonen?”

Ondanks de spanning, waar de beide mensen in verkeren, schrijft meester dat de zomergasten Tongeren weer beginnen te verlaten:

De Korrenberg.

„Het huishouden op den Korrenberg is weer opgebroken, alleen Mevr. V.d. Vlucht is nog op 't oude huis en Oom Nicolaas zal 24 Sept. wel vertrekken, maar Oude Mevr. blijft in Tongeren. — verder is er nu zoo geen bijzonders, alleen zou Moeder gaarne weten, of de kousen van Johan nu goed zijn en of Hendrik zijn bokse past.

Ze is nu aan 't breien van een rok; maar dat zijn me een lappen, daar is ze nog zoo niet mee klaar — 't Schijnt dat we nu nog den Kranenzomer zullen hebben; nu, ik heb er niets op tegen”.

Ook al is de reis naar Borculo inmiddels achter de rug, de rust is nog niet zomaar weergekeerd onder het strodak. Meester is de vertwijfeling haast nabij, gezien het volgende schrijven:

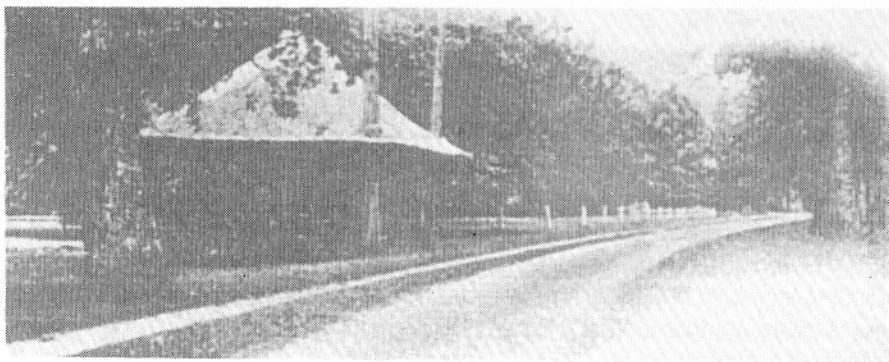
„Ik moet u nog even een letter of wat schrijven over 't koopen van het huis. Moeder tobt en martelt toch zoo, sedert we weer thuis zijn, dat ik niet meer weet, hoe er mee te doen. Ik had mij zoo stellig voor genomen het te laten bij de den opgegeven prijs: maar nu is Moeder zoo bang, dat we het daarvoor niet krijgen zullen, en dan is het haar schuld, omdat ze eerst bezwaren had, enz enz. enz. en of ik toch niet er nog 100 gl bij wil doen, enz. enz. enz. Nu, die laatste 100 gl moet er dan maar bij, in de hoop daarvoor een eind te krijgen aan 't getob en de slaapeloze nachten”.

En het is maar goed ook, dat meester de slapeloze nachten van zijn eega ter harte genomen heeft. Want opgelucht schrijft hij op 13 september:

„Wel verbazend, wat heeft dat weinig gescheeld, of 't was mijn neus voorbij gegaan! Maar 15 gl! Nu is het toch maar goed, dat ik die laatste 100 gl op Moeders verlangen er bij gedaan heb. — morgen krijgen we Arend Huisman en Jannetje Veenbergen weer aan de aardappels; we zullen ze nu maar achter mekaar laten rooien; ze zijn rijp en 't is midden September — verder is er zoo niets bijzonders”.

En omdat er verder niets bijzonders te vermelden is, lijkt mij dit een geschikt moment om een volgende keer verder te gaan.

Lijda van den Bremen - Jonker.

Tongeren.

Niersen en het Niersense Bos

Al in de prehistorie bestonden er nederzettingen in de directe omgeving van Niersen, hetgeen blijkt uit het voorkomen van grafheuvels (2700 - 2300 v. Chr.) en Celtic Fields (500 v. Chr. - 200 na Chr.)

De **Nierse mark** is reeds in 1333/34 vermeld. In 1335/36 wordt over '**marka Niirsen**' geschreven. In 1403 en 1407 wordt de naam '**Niersen**' als zodanig vermeld, terwijl men in 1448 de schrijfwijze '**Nyerzen**' gebruikt. De naam is wellicht een samentrekking van ni(e)der met het achtervoegsel -s. Hiermee is de naam Niersen dan een aanduiding voor een laaggelegen gedeelte in het landschap.

Bij Niersen lag vroeger het **Niersense Bos**. Dit bos was vermoedelijk gelegen tussen de Barnt en het Vreebos en vormde daarmee een maalschap of mark. Het Vreebos en het Enkhout worden nog gezien als restanten van het Niersense Bos.

Onder mark wordt verstaan een gemeenschappelijk bezeten gebied dat door de geërfden hiervan werd beheerd. De door de markegenootschappen beheerde gebieden betroffen vooral woeste heidevelden en broekgronden. Bij een bosmaalschap gaat het om een afgepaald stuk bos dat in gemeenschappelijk bezit was. Dit werd door maalmannen beheerd, waarbij het hoofddoel was, het bos in stand te houden om de deelgerechtigden te voorzien van brand- en timmerhout. De maalmannen hielden hiervoor op gezette tijden in het bos de zogenaamde maalspraken. Dit is afgeleid van het woord 'mallum' hetgeen duidt op gericht of gerichtplaats.

Voor het verkrijgen van maalrecht moest men in bezit zijn van een bepaald deel (meestal een kwart aandeel) van het bos of van een bepaald aantal bomen. Het inganggeld werd veelal in natura betaald met een vette hamel (gecastreerde ram) of een ton bier. Alvorens te mogen toetreden moest men de eed afleggen.

Werden de markegenootschappen veelal opgericht in de twaalfde en dertiende eeuw, van een aantal bosmaalschappen is bekend dat zij reeds worden genoemd in 855. De bossen hiervan zijn overblijfselen van de veel grotere natuurwouden die door de naburige geërfden reeds in zeer oude tijden door afpaling in bezit waren genomen.

Van het "**Niirsener busch**" zijn in 1574 de rechten vastgesteld. Deze bepalingen werden opgetekend, omdat het bos blijkbaar in voorgaande jaren slecht beheerd was, waardoor gevaar dreigde van verval. De aanhef van het reglement van de Niersense bosmaalschap vertoont een sterke gelijkenis met de honderd jaar oudere resolutie van de mark van Rheden en Worthreden uit 1474. Hieruit valt op te maken, dat de markerechten niet onafhankelijk van elkaar ontstonden, maar soms op elkaar geënt waren en elkaar wederzijds

beïnvloedden. Het nogal ingewikkeld opgesteld reglement, met Duitse letter geschreven op 6 folio papieren bladen, is o.a. ondertekend door H. Ysendoren a Blois en Willem Janss, "pastoer tho Vaessen". In totaal staan twintig namen onder het stuk.

De resoluties beginnen met de eed die de erfgenamen moesten afleggen: *"In namen des almechtigen Gotz, der hillger Dreiveltigheit ind der glorioser ind gebenedider Moeter Gottes, amen. Sinn wy erfgenoten ind malen van Niirsenner buschen ind buschen-gerechtigheiten, van byder maelschappen ind holteren, hueden op dato diss briefs vergadert tot nut, profit ind gemein orber der vurs. maelschap ind buschen, so mennigehande inbroeck ind gebreken ein wyle tiitz herwartz tot verderffnisse ind vernielonge der holteren geboert ind geschiet siin, overmitz quat regiment aldaer geburt iss. Umb sulchs toe remedieren ind toe veranderen siin wij gesamentderhandt verdragen ind gesloten, in rechter eidstadt malcanderen geloeft ind geswaren, dese nabeschreven puncten ind articulen van nu voertaen to halden, folfueren ind vollentrecken."*

Als voorzitter van de maalschap was bij meerderheid van stemmen een holtrichter gekozen. Deze moest eigenaar zijn van tenminste een vierde deel. De holtrichter had tot taak recht en orde in de maalschap te handhaven. Ook moest hij het markeboek en de rekeningen bijhouden. In het markeboek werden de notulen en de besluiten van de vergaderingen vastgelegd. Het markeboek werd bewaard op kasteel de Cannenburch; de holtrichter bezat hiervan een afschrift.

Verder moest de holtrichter zorgen voor de uitvoering van de besluiten die op de holtpraak genomen waren. Een deel van de opgelegde boetes mocht hij in eigen zak steken. De holtrichter werd in de uitoefening van zijn ambt bijgestaan door drie "fursters" of "buschherde" (boswaarders). Deze gecommiteerden werden voor een periode van drie jaren gekozen, waarbij elk jaar één zou aftreden.

De fursters hadden tot taak overtredingen en misdrijven te bestrijden. Zij konden tot strafoplegging overgaan door boetes te innen, waarvan op de maalspraak verantwoording moest worden afgelegd. Deze boetes moesten over het algemeen binnen veertien dagen worden gevorderd. Een derde deel van de boete kwam ten goede aan de holtrichter; het overige deel was voor de fursters, die daarvan verantwoording moesten afleggen op de maalspraak "...ind die tselve fursters sullen alle jaer vor die holtbanck daarvan bewijs ind reckenschap doen."

De boswaarders konden verder rekenen op een deel van de geïnde schutgelden: "Item die buscherde sal heben van elcker schuttinge sess stuver Brabantz, idt sy van schapen, placken, carren to schutten of ander schuttinge." In de resoluties uit 1574 van het Niersense Bos vinden we allerlei bepalingen die door de geërfen waren vastgesteld om het bos te gebruiken en te behouden.

Twee maal per jaar riep de holtrichter de holtpraak bijeen: de maandag voor 1 Mei en op St. Lambert (17 september). Bij goed weer vond deze vergadering van de deelgenoten plaats bij het bos; indien het slecht weer was, werd in de kerk van Vaassen vergaderd: "die holtsprack, die men halden sal by den busch, sovern dattet guet weder is; ind oftet geburten dat quat ind onweder wer, sal die holtspraeck geschien tot Vassen in der kirchen."

De erfgenamen waren verplicht persoonlijk hierbij aanwezig te zijn. Onrechtmatige afwezigheid werd beboet.

De holtrichter zou op de "holtspraeck" de erfgenamen de eed afnemen. Daarbij moest verslag worden uitgebracht van wat er in het bos gebeurd was sinds de vorige bijeenkomst. Man na man werd hiervoor door de holtrichter onder ede gevraagd of hij sinds de laatste holtpraak iets had gezien dat schade toebracht aan het bos. Elke overtreding en elke ontwikkeling met betrekking tot het bos moest gemeld worden. Ook de holtrichter moest op deze vergadering verantwoording afleggen tegenover de erfgenamen.

Als er iemand in overtreding was geweest, moest hij een boete betalen die voor twee-derde gebruikt werd voor de onkosten van de maalspraak. Het overige deel kwam ten goede aan de holtrichter.

Schoot de opbrengst van de boetes tekort voor de onkosten van de maalspraak, dan moesten de erfgenamen in de buidel tasten.

Na de vergadering ging de holtrichter met de maalmannen of een delegatie van hen het bos in om te zien welk hout er gekapt kon worden en waar dit het beste kon gebeuren, zodat het bos de minste schade zou leiden. De bomen die gekapt konden worden, werden gemerkt met de bosbijl, die op de Cannenburg bewaard werd. Deze bijl, die ook wel deelbijl werd genoemd, had een speciale vorm, zodat bij het aanslaan in de bast een figuur of teken werd uitgehouwen. Van deze bosbijl waren voor de maalschap van het Niersense Bos vier exemplaren vervaardigd. Het namaken van de bosbijl was in elke maalschap streng verboden. De straf hierop bestond uit het afhakken van de vingers, waarmee de eed was afgelegd, en verbeurd verklaring van het geërfde deel, hetgeen gelijk stond met een sociale doodverklaring.

Op de deeldag werd ook het hout verdeeld. De loten hiervoor werden in een hoed gedaan "die een jonge daruyt nemen sal ind ein jegelyck geven, opdat niemantz toe kort geschie".

Na afloop van de deeling en ontvangst der boeten ging men ter maaltijd. Deze deeldagen waren feestelijke bijeenkomsten waarbij de geïnde boeten werden omgezet in spijs en drank. Uit rekeningen die zijn overgebleven van naburige maalschappen, blijkt dat onder anderen ham, stokvis, haring, wittebrood, boter en kaas werden genuttigd. Als drank werd vooral bier gedronken, reden waarom boetes nogal eens in natura, in de vorm van een vat bier, werden afgerekend.

Voor de wijze waarop het hout uit het bos gehaald kon worden waren eveneens allerlei regels opgesteld.

Binnen de maand mei moest het hout van de stam zijn. Het hout moest vóór Sint Johannes (24 juni) uit het bos gehaald worden. Indien dit niet lukte, werd het hout verbeurd verklaard waarbij tweederde ten goede kwam aan de "gemeinen malen ind dat dardedel den holtrichter". Overigens moest de vracht hout vóór het uitrijden door de holtrichter of twee erfgenoten zijn gekeurd, zodat men niet meer mee kon nemen dan was overeengekomen.

Indien een geërfde zich schuldig maakte aan illegaal kappen of stelen van hout, dan volgde ontneming van zijn rechten; bovendien moest hij een boete betalen.

Maakte een niet-geërfde zich hieraan schuldig, dan had hij lijf en goed verbeurd en was hij overgeleverd aan de genade van de holtrichter en de markegenoten.

Ook over markegenoten en erfgenoten werd recht gesproken, indien zij hout hadden gekapt, dat met de deelbijl was aangeslagen.

Werd een niet-erfgenaam met een kar of wagen in het bos aangetroffen waarop hout was geladen, hetzij gedeeld- of ongedeeld hout, dan kreeg hij een boete van "vier Wilhelmus schilde". Als een furster hout kapte dat niet tot de deling behoorde, werd hij uit zijn ambt gezet. Daarnaast werd hem het hem toebedeelde hout voor een jaar ontnomen. Al deze verschillende bepalingen duiden op een groot onderling wantrouwen. Blijkbaar was men voortdurend bang, dat iemand zich onrechtmatig hout zou toe-eigenen.

Om het bos te ontzien en te behoeden voor vernielingen, waren verschillende bepalingen opgesteld, waarbij vooral rekening gehouden werd met het beschermen van opgroeiend hout, zodat het bos zich herstellen kon. Hierbij werd het bos 'in vrede' gelegd, waarbij mensen en/of dieren de toegang tot het bos of gedeelten daarvan voor een bepaalde periode werd ontzegd.

Bosherstellende maatregelen, zoals het aanplanten van bomen in gekapte delen, kwam in die tijd sporadisch voor. Meestal vond bosverjonging op natuurlijke wijze plaats. Schapen mochten in het Niersense Bos niet geweid worden vanaf St. Peter ad Cathedram (22 februari) tot St. Lambert (17 september).

Voor koeien was het bos in de zomer verboden: van St. Peter (29 juni) tot St. Michel (29 september) mochten zij "in den busch nit gaen".

Voor vreemde schaapherders was het bos geheel verboden terrein: "fremde schepers of driifschepers sullen gantz ind gehel uyten busch blyven".

In de herfst was het toegestaan om varkens in het bos te laten zodat deze zich konden voeden met eikels. "Ind oft geboerden dat ekelen ind boecken opten holteren wassende ind verschynende wurden, daerna die verschynen waren sal men darna op elcke deil die vercken slaen." Dit zogenaamde "akeren" kwam in die tijd niet in alle bosmaatschappen algemeen voor. Het "slaan" van de varkens zou in deze enigszins onduidelijk opgestelde bepaling eventueel ook kunnen betekenen, dat de dieren werden gemerkt om ze te kunnen identificeren en - indien nodig - daardoor de eigenaar te kunnen beboeten.

De resoluties uit 1574 eindigen met een reeks verordeningen ("koeren" of keuren) die met betrekking tot verschillende overtredingen waren vastgesteld. Zo werd bijvoorbeeld het kappen van een eik ("asheister") beboet met vier pond. Daarnaast waren verschillende bedragen afgesproken voor bijvoorbeeld het weiden van schapen en het maaïen van plaggen. Of in Niersen al deze bosbeschermende maatregelen veel effect hebben gehad, valt te betwijfelen. Blijkens het verpondingskohier uit 1650 bestond het Niersense Bos in het midden van de zeventiende eeuw al grotendeels uit heide en struiken.

Bronvermelding:

GA Epe inv. 1586

De Maalschap Het Niersener Bosch.

Uittreksel uit het Malenboek van het Gorteler Bosch.

Bieleman, Dr. Ir. J., e.a. Anderhalve eeuw Gelderse Landbouw, De geschiedenis van de Gelderse Maatschappij van Landbouw en het Gelderse platteland. REGIO-Projekt, Groningen, 1995.

Buis, J. Historia forestis: Nederlandse bosgeschiedenis, 2 delen. Hes Uitgevers, Utrecht, 1985.

Gazenbeek, Jac. 1966 De Veluwe, luisterrijk land tussen Randmeer en Rijn. N.V. Gebr. Zomer en Keuning uitgeversmaatschappij, Wageningen, 1966-4.

Hacke-Oudemans, Josina J., e.a. Bijdragen tot de geschiedenis van de Veluwe en andere onderwerpen.

Uitgeverij G.F. Callenbach N.V., Nijkerk, 1969.

Houte de Lange S.M. ten e.a. Rapport van het Veluwe-onderzoek.

Een onderzoek van natuur, landschap en cultuurhistorie ten behoeve van de ruimtelijke ordening en het recreatiebeleid.

Projectleiding en eindredactie S.M. ten Houte de Lange (RIN, Leersum)

Pudoc, Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie, Wageningen, 1977.

Martens van Sevenhoven Jhr. Mr. A.H. De Geldersche Bosschen

IN: Bijdragen en mededelingen Gelre, Deel XXVII, 1924, blz. 89-108.

Meester, G.A. de Aantekeningen omtrent een paar oude Veluwsche Bosschen. IN: Bijdragen van Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde 7, blz. 294-319. 1850

Otten, Dr. D. 1987 Landschap en plaatsnamen van de Noordoost Veluwe. IJsselakademie, Kampen, 1987.

Pleyte, Dr. W. e.a. 1889 Uddel en Uddeler Heegde, G.W. Boonstra, Barneveld, 1889.

Sloet, Mr. J.J.S. Baron. Geldersche Markerechten I. Martinus Nijhoff, 's Gravenhage, 1911.

Afk. Sloet 1911.

Harry Bouwman.

Jaarverslag 2000 Streekarchivariaat Noord-Veluwe

EPE

Archiefbewaarplaats en huisvesting

Het klimaat in de archiefbewaarplaats was zonder installatie matig stabiel. De temperatuur varieerde van 17 tot 24 graden Celsius, de luchtvochtigheid van 38% tot 68%. Snelle schommelingen doen zich hierin niet voor. In de winter wordt het steeds droger en kouder en in de zomer warmer en vochtiger.

De brandblusser werd in het verslagjaar gecontroleerd.

De bijzondere opsporingsambtenaren hebben nog een jaar mede gebruik gemaakt van de bezoekersruimte voor genealogen. Begin december zijn ze naar een ander vertrek verhuisd. Eind november is er een verzoek ingediend om tussen beide vertrekken een verbinding te maken. Het aantal van drie microfiche leesapparaten bleek diverse malen te weinig te zijn.

Aanwinsten en acquisitie

Actieve acquisitie moest vanwege tijdgebrek achterwege blijven.

Desondanks werden aangewonnen:

- * het archief van de ijzergieterij Vulcanus
- * een aanvulling op het archief van de hervormde kerk Vaassen
- * het archief van het Comité van Waakzaamheid tegen Discriminatie en Fascisme.
- * het archief van het bestuur van de Haverkamp Mavo

Voor de aanwinsten van de archiefbibliotheek wordt verwezen naar bijlage 1.

Dienstverlening

De bezoekers:	bezoekers	bezoeken
genealogen	100	182
anderen	62	167
totaal	162	349

Het aantal bezoeken is ten opzichte van vorig jaar nagenoeg gelijk gebleven. Het aantal bezoekers was 20% hoger, dus ook hier werden meer mensen sneller van informatie voorzien.

De belangstelling van de bezoekers ging o.a. uit naar: archeologie Schietbaanweg, bibliografie, Annagilde, Cannenburgh, Chris Lanooy, monument gevallen, joden, Dellenweg 42, Dijkhuizen, Elisabeth Maria Post, Emst, Gortel,

molen Emst, Kanaal, Krugerstraat, Maarten van Rossum Cannenburgh, Maatschappij tot Exploitatie van Bouwterreinen, Oene, foto's Oene, doktersfonds Oene, muziek Oene, Sint Anthoniegilde, Vaassens Weekblad, Vulcanus, archeologie, boek van Terwel, cultuurlandschap, dominee Doornenbal, kerk van Oene, dorpschool, eigen huis, postwagendienst op Arnhem, Rauwenhof en de kerk, foto's Norel, foto's Populierenlaan, foto's gemeente gids, kadaster, multicultureel centrum, neergestort vliegtuig WO II, ontwikkeling centrum Vaassen, politiebureau, prijzen in oma's tijd, riolering Duistere straat, schilder Visser, schouten, sprengen en beken, St Jorisgilde, St Anthoniegilde, diaconie in het verleden, kerk Epe, straatnaam burgemeester Weertslaan, tekenmeester Hulseboom, tentoonstellingsmateriaal, veldnamen, watermolens, weekmarkt.

Het aantal verstrekte inlichtingen bedroeg 37. Voor genealogie waren dat er 13, alsmede 24 andere. Deze betroffen o.a. Chris Lanooy, Christina van den Brink, Conradus Goddaeus, Eper geschiedenis algemeen, Friesche Vereniging, Lohuizen, een Rus begraven in Epe in WO I, Tongeren, een anoniem lijk, boerderijnaam De Horst, burgemeester Sweerts de Landas, dialect, dubbele molen (centenknipperij) die dit jaar een nieuw rad kreeg, gemeentewapen van Leiden, geschiedenis, kerkgebouw Epe, kopermolen Vaassen, leerlingen Keienbrinkmavo, lied over Oener schooljuf, misdrijf, putplichtigen in Hattem, veldnaam Nonnenkamp, verzet.

Toegankelijk maken

De Eper bestanden die op de Internetsite van het streekarchivariaat bij de gemeente Hattem staan, worden ook steeds door GEO overgenomen, zodat die langs meerdere wegen zijn terug te vinden. Ook heeft GEO een link naar de site van het streekarchivariaat. Het Rijksarchief heeft de huwelijksakten van 1811 - 1932 toegankelijk gemaakt en op het Internet gezet. Vanaf de site van het streekarchivariaat is daarnaartoe een link gelegd.

De vrijwilliger G. van Apeldoorn is met de index op de Eper Couranten gestopt bij het jaar 1957. Hij gaf te kennen, mede gezien zijn leeftijd (81) er niet meer mee verder te willen gaan.

Het bestand dopen van Epe van 1730 - 1811 door vrijwilliger G. Kamphuis in de computer ingevoerd, krijgt nog een nabewerking om het te vervolmaken.

Vrijwilliger Bertus van den Bremen heeft thuis alle tot op heden verschenen 133 afleveringen van het blad van de historische vereniging Ampt Epe met behulp van de computer toegankelijk gemaakt. Hij heeft dusdoende bijna 10.000 trefwoorden met verwijzing ingevoerd. De (tussentijdse) resultaten konden via elektronische post naar het archief worden verstuurd en werden

zoals kon worden verwacht meteen gebruikt, omdat dit een fantastische ingang is op een belangrijke bron van de Eper historie.

Marijke van der Maten heeft de door Van Apeldoorn met de hand geschreven kaartjes van het overlijden van 1811-1862 ingevoerd in de computer. Dit bestand is voor de bezoekers voorlopig alleen op papier beschikbaar. Voordat het op Internet kan moet het nog worden nagekeken. Daarmee is een begin gemaakt. Marijke is hierna begonnen met de kaartjes die Van Apeldoorn van de kranten heeft gemaakt, in te voeren.

Het overzicht van de beheerde archieven is geactualiseerd en op Internet gezet in plaats van de vorige versie. Marijke van der Maten heeft de inventaris van het oud archief overgetypt en die kon ook op Internet worden gezet. De inventaris van het archief van het Sint Anthoniegilde heeft zij ook al ingevoerd. Als die is nagekeken kan hij ook via het web wereldkundig worden gemaakt. De huwelijksbijlagen zijn opnieuw geëtiketteerd en in juiste volgorde gezet. De inventarisatie van het Hervormde Kerkarchief van Epe heeft stil gestaan.

Voor zover er tijd was voor het beschrijven van documenten, is er voornamelijk gewerkt aan het toegankelijk maken van de verzameling van Terwel. Deze beschrijvingen zijn geïntegreerd in de bibliotheekcatalogus. Met de aanvullingen op de bibliotheek erbij, zijn er 333 beschrijvingen ingevoerd. Er staan nu 2255 beschrijvingen in de bibliotheekcatalogus.

Aan de fotoverzameling kon ook dit jaar vanwege tijdgebrek niet worden gewerkt. Ook de afdeling Interne Zaken, hoewel bij hen wel de intentie hiertoe bestond, is hier niet aan toegekomen.

Voor straatnaamgeving werden wat adviezen verstrekt.

Materiële verzorging

Drie bevolkingsregisters zijn gerestaureerd.

Microverfilming

De akten van de burgerlijke stand van 1892 tot 1912 geboorten, tot 1932 huwelijken en tot 1950 overlijden zijn op microfiche gezet en ook in de andere twee gemeenten beschikbaar.

Educatie

Voor een hoofdstuk in het herdenkingsboek van Willem Terwel, bestaande uit de meeste artikelen van zijn hand uit Ampt Epe, is een kleine inleiding geschreven.

Toezicht op het beheer van de moderne archieven

Het semi-statisch secretariaearchief 1930-1980 moet nog worden beschreven. Dit is een taak voor de afdeling I & A, die er door tijdgebrek niet aan toekomt. Voor de bewerking van deze 300 meter archief vanaf 1930 is f 50.000,- in het meerjaren investeringsprogramma voor het jaar 2001 geraamd om krachten van buiten hiervoor in te huren.

G. Kouwenhoven.

Uitnodiging

Voor de ledenjaarvergadering op donderdag 15 november in „De Rank”, Torenstraat 15 te Vaassen. Aanvang 19.30 uur.

Agenda

- 1 Opening
- 2 Verslag van 1-11-2000
gepubliceerd in Ampt Epe nr 136
- 3 Jaarverslag secretaris
gepubliceerd in nr 136
- 4 Jaarverslag penningmeester
verslag kascommissie
benoeming nieuw kascommissielid; aftredend dhr. Berkhof
- 5 Bestuursverkiezing
Aftredend en herkiesbaar mevrouw Th.A.M.. te Riele-ter Laak
Tegenkandidaten kunnen tot een uur voor aanvang van de vergadering aangemeld worden
- 6 Mededelingen
- 7 Rondvraag
- 8 Sluiting.

Na de vergadering, om ca. 20.00 uur zal ons bestuurslid drs. Evert de Jonge uit Emst een lezing verzorgen met de intrigerende vraag:

Waarom staat het gemeentehuis van Epe niet in Vaassen?

Na afloop van de lezing wordt u in de gelegenheid gesteld om nog wat oude nummers van Ampt Epe te kopen. Er zijn geen opeenvolgende nummers meer. Per 6 betaalt u f 10,-.

Noteer de datum in uw agenda:

Donderdag 15 november om 19.30 uur in „De Rank” in Vaassen.

Met vriendelijke groet:

Th.A.M. te Riele-ter Laak, secretaris.

Verslag van de ledenjaarvergadering Ampt Epe

1-11-2000

Ondanks een andere dag en aanvangstijd waren er buiten het bestuur 66 leden aanwezig.

Opening

door de voorzitter Jan Kreffer die in zijn openingswoorden een hartelijk welkom uitsprak naar mevrouw Terwel en haar dochters.

- Hij gaf aan dat de woensdag i.p.v. donderdag niet zo verwonderlijk was, omdat de spreker zoals iedereen wist op donderdag andere zaken aan zijn hoofd had.
- Het tijdstip moest worden verschoven, omdat we persé de Brinkzaal wilden en die was pas om kwart voor acht vrij.
- Twee bestuursleden werden verontschuldigd, t.w. Harry Bouwman en Marinus Endendijk; familieomstandigheden vroegen voorrang.
- De aandacht werd gevestigd op het te verschijnen boek: „Veldnamen in de gemeente Epe” door de heer Otten uit Heerde, die al jarenlang bezig is met veld- en boerderijnamenonderzoek en veel gepubliceerd heeft over dit onderwerp.
- Verder worden de verslagen tijdens de jaarvergadering niet meer voorgelezen, maar verschijnen in het nummer van Ampt Epe, voorafgaande aan de vergadering.

Verslag van 4-10-1999

werd voorgelezen door Dorry te Riele en accoord bevonden.

Jaarverslag secretaris

was kort en er waren geen op- of aanmerkingen.

Jaarverslag penningmeester

was deze keer nog van de scheidende penningmeester Willem van Putten en de kascommissie complimenteerde de penningmeester met het heldere en duidelijke overzicht van de financiën. De voorzitter dechargeerde de penningmeester.

Er behoefde geen nieuw kascommissielid gezocht te worden, want de heer Berkhof bood aan nog een jaar door te gaan.

Samen met de heer Bultman vormt hij dit jaar de kascommissie.

Toen nam de voorzitter opnieuw het woord en richtte zich tot de scheidende penningmeester die wel bestuurslid blijft.

Hij memoreerde de lange staat van dienst van Willem van Putten in Ampt Epe. Vanaf 1975 secretaris als opvolger van de heer Veeninga, in 1984 kwam daar ook het penningmeesterschap bij, overgenomen van de heer Stork. Tot 1989 ging hij door met deze beide functies. Toen kon hij het secretariaat doorgeven aan Dorry te Riele. En nu in 2000, na 25 jaar is er veel reden om dank uit te spreken voor zoveel tijd en werk, gestoken in onze vereniging. Onder applaus

en vergezeld van een fles whisky schudde de voorzitter de hand van de scheidende penningmeester.

Bestuursverkiezing

De niet aanwezige heer Endendijk werd zonder tegenkandidaat herkozen als bestuurslid.

Aanbieding boekje Willem Terwel

aan mevrouw Terwel en haar dochters. De voorzitter las als inleiding zijn voorwoord uit het boek, omdat het exact weergaf waarom we op deze manier onze oud-voorzitter wilden herdenken en eren (al zou hij zelf dat nogal „overdreven” genoemd hebben).

Mevrouw Terwel en haar kinderen waren ingenomen met de manier waarop een en ander tot stand gekomen was. Ze waren blij met het boekje dat er goed verzorgd uitziet en weergeeft waar hun man en vader voor stond.

Rondvraag

De heer C. Stork vroeg naar een aanvulling van het schrijvers- en onderwerpenregister. De voorzitter kon iedere belangstellende blij maken met de mededeling dat de heer Bertus van den Bremen bezig is met een nieuw register, dat binnenkort ter beschikking komt.

Sluiting

Lezing van drs. C. van der Wal: „De invloed van het Modernisme op kerkelijk Epe in de 19de eeuw en de bijzondere rol daarbij van het landgoed Tongeren”. Tussen ongeveer 1830 en 1870 liberaliseerde de maatschappij en ook aan kerkelijke kringen ging dat niet voorbij. In de Nederlands Hervormde Kerk in Epe (Grote Kerk) hadden sommige leden niet veel op met de verruiming van de kerkleer en sloten zich aan bij de afscheidingsbeweging. De meesten hiervan woonden in Tongeren, waar men ook bijeen kwam. Prof. L.W.E. Rauwenhoff, één der eigenaren van het landgoed Tongeren, maakte in Leiden deel uit van de groep „moderne” theologen.

Met de komst van ds. Worst, die regelmatig te gast was op het landgoed en in de „Theologische hut” discussies voerde met Rauwenhoff, deden de moderne ideeën hun intrede in de kerk en bleven in stand bij zijn opvolger ds. Prins. Ten tijde van de komst van ds. Prins scheidde zich een groep af die tegen het modernisme was (doleantie) en die de Gereformeerde Kerk te Epe stichtte. Hoewel het onderwerp van de lezing dat nu niet direct opriep, werd het zo enthousiast en vol humor gebracht dat aandachtig werd geluisterd.

Een vol applaus en het boekje van Willem Terwel plus een envelop ondersteunde het dankwoord van de voorzitter.

Verkoop oude nummers Ampt Epe en het Boekje van Willem Terwel.

Van het boekje van Willem Terwel zijn 30 exemplaren verkocht.

Er was besloten om oude nummers van Ampt Epe per 6 gebundeld voor f 10,- te verkopen. En ze werden goed verkocht.

D. te Riele, secretaris.

Jaarverslag Ampt Epe 2000-2001

- Het aantal leden bedraagt op dit moment 325.
Het ledental is in vergelijking met vorige jaren gestegen met ongeveer 21 leden.
- Er werd 9 keer een beroep gedaan op artikelen uit ons boekje.
Het bestuur kwam 4x in vergadering bijeen.
Het laatste deel van de bijeenkomst was ook redactievergadering.
- Het blad Ampt Epe kwam vier maal uit. Wij wisselen ons blad uit met historische verenigingen in onze regio. Ze liggen ter inzage op het gemeente-archief.
- Oude films. Het blijft een geweldig succes. Nog steeds is Henny van Meekeren druk doende het bestand uit te breiden. Het inspreken van de Hans van der Haak is daarbij een belangrijk onderdeel. Het draaien van de oude films van Epe was zo'n succes, dat na een uitpuilende zaal bij de eerste vertoning nog een tweede werd georganiseerd, die even druk bezocht werd. Een teken dat het in een behoefte voorziet. Gelukkig blijft Henny van Meekeren enthousiast! Ook clubs en verenigingen deden een beroep op Henny. Daarbij was steeds een lid van het bestuur van Ampt Epe aanwezig.
- Twee nieuwe bestuursleden hebben hun intrede gedaan in het bestuur. Te weten: Evert de Jonge en Harry Bouwman. Ze hebben beiden gepubliceerd in ons blad. Harry over het Koninklijke Houtvesterijen en Evert over Herengoederen op de Veluwe en Grondbezit in Epe (1660).
- De regiobijeenkomst van historische verenigingen, dit jaar in Putten werd bijgewoond door 2 bestuursleden. De middag stond in het teken van het belang van het landgoed Schovenhorst en het daarbij behorende Pinetum en Arboretum. Verder was er een rondleiding in het historisch museum De Tien Malen.
- De heer Bertus van den Bremen verzorgde een volledige index op artikelen en schrijvers van 134 nummers van Ampt Epe op internet. Helaas is dit actieve lid, ook als schrijver in Ampt Epe, deze zomer getroffen door een herseninfarct en daardoor erg gehandicapt.
- Ampt Epe werkte mee aan het geschiedkundige gedeelte van de uitgave van een boekje over de Grote Kerk van Epe.

Inhoud

Ampt Epe veertig jaar door D. te Riele	1
De achtergronden en het ontstaan van de Doleantie te Epe (slot) door drs C. van der Wal - bewerkt door J.C. Kreffer	2
„Oene in 1898 nog geen telefoon” door Bertus van den Bremen	5
Beste kinderen (6) door Lijda van den Bremen-Jonker	6
Niersen en het Niersense Bos door Harry Bouwman	13
Jaarverslag 2000 Streekarchivariaat Noord-Veluwe door G. Kouwenhoven	18
Uitnodiging Ledenvergadering Ampt Epe	21
Verslag van de ledenjaarvergadering Ampt Epe door D. te Riele	22
Jaarverslag Ampt Epe 2000-2001	24